

Wyrok z dnia 29 września 2005 r.

I UK 13/05

Poborowy pełniący zastępczą służbę wojskową, którego inwalidztwo powstało w okresie stanu wojennego, nie jest inwalidą wojskowym w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87 ze zm.).

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Barbara Wagner (sprawozdawca), Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 września 2005 r. sprawy z odwołania Józefa O. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku ze służbą wojskową, na skutek kasacji ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 7 października 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 7 października 2004 r. [...] oddalił apelację Józefa O. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 20 listopada 2003 r. [...], oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w Ł. z dnia 16 listopada 2002 r., odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku ze służbą wojskową.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i ich prawna ocena. Józef O. był zatrudniony na stanowisku salowego w Szpitalu Klinicznym Wojskowej Akademii Medycznej w Ł. w okresie od 15 lutego 1980 r. do 16 grudnia 1980 r. Od 17 grudnia 1980 r. do 5 stycznia 1982 r. odbywał w tym szpitalu za-

stępczą służbę poborowych, pracując nadal w charakterze salowego. W okresie pełnienia służby pobierał uposażenie żołnierza służby zasadniczej w kwocie 170 zł miesięcznie. Po odbyciu zastępczej służby wojskowej, to jest od 6 stycznia 1982 r. do 25 czerwca 1982 r., wnioskodawca kontynuował zatrudnienie w szpitalu. Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 7 kwietnia 1983 r. ustalił, że Józef O. stał się inwalidą III grupy od dnia 17 grudnia 1981 r. Organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do renty inwalidzkiej III grupy na stałe. Decyzją z dnia 16 listopada 2002 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. odmówił Józefowi O. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku ze służbą wojskową, ponieważ nie odbywał on czynnej służby wojskowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Józef O. nie pełnił czynnej służby wojskowej. Odbywał jedynie służbę wojskową w ramach zastępczej służby poborowych. Powołując się na art. 30 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin Sąd ten wskazał, że renta inwalidzka przysługuje żołnierzowi niezawodowemu, który został zaliczony do jednej z grup inwalidów wskutek inwalidztwa powstałego w czasie odbywania czynnej służby wojskowej w okresie pokoju albo w ciągu 3 lat od zwolnienia z tej służby, jeżeli inwalidztwo to jest następstwem chorób powstałych lub urazów doznanych w czasie odbywania służby wojskowej. Żaden przepis ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, a zwłaszcza jej art. 6, art. 7 i art. 8, nie stanowi podstawy do uznania żołnierza pełniącego służbę w okresie wprowadzenia stanu wojennego za inwalidę wojennego. Zastępcza służba wojskowa nie zmieniła swego charakteru poprzez wprowadzenie stanu wojennego. Wnioskodawca nie został powołany do jednostki wojskowej, nie był skoszarowany i nadal pracował w szpitalu na stanowisku salowego. Sąd uznał, że bez znaczenia dla kwestii przyznawania świadczeń rentowych dla inwalidów wojennych i wojskowych pozostają przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zgodnie z którymi w okresie stanu wojennego stosuje się przepisy obowiązujące w stanie wojny.

Józef O. zaskarżył ten wyrok kasacją. Wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin w związku z § 2 ust. 1 uchwały Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa oraz w związku z art. 60, art. 110, art. 111, art. 112, art. 113 i art. 114 oraz art. 135 i art. 136 ustawy z dnia 21

listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm.), poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że „osoba, której inwalidztwo powstało w czasie odbywania zastępczej służby poborowych w okresie obowiązywania stanu wojennego [...], nie ma statusu inwalidy wojskowego [...] z powodu niespełnienia przesłanki odbywania czynnej służby wojskowej, podczas gdy przepisy stanu wojennego nadawały status czynnej służby wszystkim postaciom wykonywania służby wojskowej”, a także naruszenia przepisów postępowania, a to: art. 386 k.p.c. i art. 385 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., art. 6 k.p.c., art. 224 § 1 k.p.c. i art. 217 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., poprzez niedostateczne wyjaśnienie sprawy, a zwłaszcza przez „zaniechanie przeprowadzenia dowodu z dokumentacji Centralnego Archiwum Wojskowego w W. i Archiwum Wojsk Lądowych w T.”, jego pełnomocnik wniósł o „uchylenie zaskarżonych wyroków pierwszej i drugiej instancji oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji” oraz o „zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych”. Jego zdaniem, rozpoznanie kasacji uzasadnia występowanie istotnego zagadnienia prawnego dotyczącego „zmiany sytuacji prawnej osób odbywających służbę wojskową wskutek zastosowania przepisów stanu wojennego”.

W uzasadnieniu kasacji pełnomocnik skarżącego podniósł, że art. 30 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin nie zawiera definicji pojęcia „czynna służba wojskowa.” Wobec tego zwrot ten należy interpretować zgodnie z regułami wykładni systemowej, „poprzez przyjęcie takiego znaczenia, jakie nadają mu przepisy o powszechnym obowiązku obrony RP”. Wedle art. 60 ust. 1 pkt 1 powołanej ustawy, służbą wojskową jest także odbywanie zastępczej służby poborowych. Zgodnie z uchwałą Rady Państwa w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa, w okresie stanu wojennego w zakresie służby wojskowej stosowało się wyłącznie art. 110 - art. 117 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że uchwała Rady Państwa „poddawała [...] zastępczą służbę poborowych przepisom art. 110 - 117 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP, wyłączając stosowanie rozdziału o służbie zastępczej”. Uchwała nadawała zatem wszystkim poborowym powołanym do służby status osób w czynnej służbie wojskowej, niezależnie od formy wykonywania obowiązku obrony. Ujednoliciła sytuację prawną wszystkich poborowych. Ponieważ inwalidztwo wnioskodawcy powstało w czasie odbywania zastępczej służby po-

borowych w okresie stanu wojennego, „nie mają prawnego znaczenia związek przyczynowy pomiędzy inwalidztwem a służbą, oraz warunki, w jakich odbywana była służba.” Poborowi, którzy uprzednio wykonywali służbę zastępczą nie zostali bowiem zwolnieni z obowiązków przewidzianych ustawą o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, lecz poddani „obostrzeniom stanu wojennego przez nadanie im w zakresie pełnionej służby statusu osób w czynnej służbie”.

Pełnomocnik skarżącego podniósł także, że Sąd bezzasadnie oddalił wnioski dowodowe o zwrócenie się do archiwów wojskowych. Wobec tego Józef O. został pozbawiony możliwości wykazania, że był poddany rygorom właściwym dla czynnej służby wojskowej oraz że powołanie określało wykonywaną przez niego służbę jako czynną służbę wojskową. W jego ocenie, Sąd powinien uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, albowiem Sąd pierwszej instancji nie wyjaśnił istotnych dla rozstrzygnięcia kwestii. Wskazał, że uzasadnienie wyroku nie zawiera „podstawy dowodowej ustaleń”, a Sąd zamknął rozprawę przed dostatecznym wyjaśnieniem sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Decyzja, od której odwołanie wniósł Józef O. została wydana 16 listopada 2002 r., ale dotyczyła stanu faktycznego z okresu między 17 grudnia 1980 r. i 5 stycznia 1982 r., a nawet ściślej - z dnia 17 grudnia 1981 r. W tym bowiem dniu ubezpieczony odbywający zastępczą służbę poborowych stał się, po wprowadzeniu 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego, inwalidą III grupy. W sprawie mogło mieć przeto znaczenie z jakiej daty stan prawny został zastosowany do jej rozstrzygnięcia, bowiem z dniem 1 stycznia 2004 r. weszła w życie ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz.U. Nr 223, poz. 2217), która możliwości spełniania obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w tej formie nie łączy, jak to było uprzednio, tylko z czasem pokoju. Zarówno Sąd pierwszej jak i drugiej instancji powołały ustawę z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych, wskazując jako miejsce jej publikacji Dz.U. Nr 13, poz. 68, a zatem wedle jednolitego tekstu z 1983 r. Z jakiego okresu przepisy ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku Rzeczypospolitej Polskiej zostały uwzględnione - nie wiadomo, bo w tym przypadku żaden z Sądów nie podał nawet miejsca publikacji tego aktu prawnego. Pełnomocnik skarżącego uwzględnił, jak można wnosić z kasacji, tekst jednolity

ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. Nr 9, poz. 87) z 2002 roku, zaś ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 21, poz. 205) z roku 2004. Podzielając pogląd prawny o kontrolnym charakterze postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, należało zastosować przepisy obowiązujące w chwili wydania decyzji, z tym wszakże zastrzeżeniem, że dla ustalenia sytuacji Józefa O. jako osoby spełniającej powszechny obowiązek w zakresie służby wojskowej - przepisy z okresu odbywania przez niego zastępczej służby poborowych.

2. Zgodnie z art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, powoływanej dalej jako „ustawa zaopatrzeniowa”, zarówno w brzmieniu obowiązującym według jednolitego tekstu z 1983 r. (Dz.U. Nr 13, poz. 68) jak i obecnie (Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 87), inwalidą wojskowym jest żołnierz niezawodowy Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, który został zaliczony do jednej z grup inwalidów na skutek inwalidztwa powstałego w czasie odbywania czynnej służby wojskowej w okresie pokoju albo w ciągu 3 lat od zwolnienia z tej służby, jeżeli inwalidztwo jest następstwem chorób powstałych lub urazów doznanych w czasie odbywania służby wojskowej. „Żołnierzami niezawodowymi” w rozumieniu art. 30 ustawy zaopatrzeniowej, stosownie do jej art. 34, są: szeregowi i podoficerowie odbywający zasadniczą służbę wojskową, żołnierze odbywający nadterminową zasadniczą służbę wojskową, żołnierze odbywający przeszkolenie wojskowe, studenci odbywający zajęcia wojskowe w czasie trwania studiów, absolwenci szkół wyższych, kandydaci na żołnierzy zawodowych, szeregowi oraz podoficerowie, chorążowie i oficerowie rezerwy odbywający ćwiczenia wojskowe, żołnierze rezerwy odbywający okresową służbę wojskową, a także szeregowi oraz podoficerowie rezerwy pełniący czynną służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji.

3. Zgodzić się należy z twierdzeniem pełnomocnika skarżącego, że skoro ustawa zaopatrzeniowa nie zawiera „własnej” definicji czynnej służby wojskowej, należy w tym zakresie odwołać się do przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, powoływanej dalej jako „ustawa”. Ustawa ta była wielokrotnie zmieniana, o czym najlepiej świadczy liczba jej jednolitych tekstów, opublikowanych kolejno w Dziennikach Ustaw: z 1979 Nr 18, poz. 111; z 1984 r. Nr 7, poz. 31; z 1988 r. Nr 30, poz. 207; z 1992 r. Nr 4, poz. 16; z 2002 r. Nr 21, poz. 205; z 2004 r. Nr 241, poz. 2416. Dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy nowelizacje te, poza zmianami wprowadzonymi ustawą z 28 listopada

2003 r. o służbie zastępczej, miały drugorzędne znaczenie. Trzeba wszakże podnieść, że dla określenia statusu Józefa O. jako żołnierza miarodajna jest wersja ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP wedle jednolitego jej tekstu z 1979 r. Dlatego też po powołaniu przepisów ustawy zgodnie z obecną ich numeracją, w nawiasach - z dodatkiem „poprzednio” - podane zostaną numery przepisów z tekstu jednolitego ustawy opublikowanego w Dzienniku Ustaw z 1979 r. Nr 18, poz.111.

Zakres podmiotowy i treść powszechnego obowiązku obrony określa (i określał) art. 4 ustawy. Podlegają mu wszyscy obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku (ust. 1), w którego ramach są oni obowiązani do pełnienia służby wojskowej, służby w obronie cywilnej, odbywania przysposobienia obronnego, uczestniczenia w samoobronie ludności, pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych, wykonywania świadczeń na rzecz obrony (ust. 2).

Służba wojskowa uregulowana jest obecnie w dziale III ustawy (poprzednio był to dział IV). Zgodnie z art. 55 ust. 1 ustawy (poprzednio art. 60), obowiązek służby wojskowej polega na odbywaniu zasadniczej służby wojskowej, zajęć wojskowych oraz przeszkolenia wojskowego przez studentów i absolwentów szkół wyższych, ćwiczeń wojskowych oraz okresowej służby przez żołnierzy rezerwy. W ramach obowiązku służby wojskowej poborowi mogą być przeznaczeni do odbycia zasadniczej służby lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej (ust. 2). Służbę wojskową mogą pełnić tylko osoby do niej zdolne. Według art. 30a ust. 1 pkt 1 ustawy (dodanego przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 210, poz. 2036), „zdolność do czynnej służby wojskowej” oznacza zdolność do odbywania: zasadniczej służby wojskowej, nadterminowej zasadniczej służby wojskowej, zajęć wojskowych, przeszkolenia wojskowego, okresowej służby wojskowej, ćwiczeń wojskowych, zasadniczej służby i szkolenia poborowych w obronie cywilnej, służby zastępczej, służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (poprzednio sprawę tę regulowały rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej wydawane w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej na podstawie upoważnienia przewidzianego w art. 20 ust. 2 ustawy). Już z porównania treści obu powołanych przepisów wynika, że zastępcza służba poborowych jest wykonywana poza służbą wojskową. Nie wszyscy poborowi zdolni do czynnej służby wojskowej są też żołnierzami w czynnej służbie wojskowej. Według

art. 59 ustawy (poprzednio art. 62), są nimi osoby odbywające zasadniczą służbę wojskową, nadterminową zasadniczą służbę wojskową, okresową służbę wojskową, przeszkolenie wojskowe, ćwiczenia wojskowe (ust. 1) oraz pełniące służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (ust. 2). Osoba odbywająca zastępczą służbę poborowych, pomimo że jest osobą zdolną do czynnej służby wojskowej i spełnia powszechny obowiązek w zakresie służby wojskowej, nie pełni tej służby i nie jest żołnierzem ani w rozumieniu art. 30 ustawy zaopatrzeniowej, ani w rozumieniu art. 59 ustawy (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1998 r., II UKN 359/98, OSNAPiUS 2000 nr 3, poz. 113).

4. Zastępcza służba poborowych uregulowana została w ustawie z 21 listopada 1967 r., w dodanym do niej ustawą z dnia 28 czerwca 1979 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 15, poz. 97) dziale IIIa, zatytułowanym „Zastępcza służba poborowych”. Numeracja tego działu podlegała zmianie (w dniu jego uchylecia - 1 stycznia 2004 r. - oznaczony był jako dział VI), co jednak nie miało znaczenia dla unormowania statusu poborowych odbywających służbę zastępczą. Szczegółowe zasady odbywania zastępczej służby poborowych określały kolejno rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie służby zastępczej poborowych z dnia 29 września 1980 r. (Dz.U. Nr 23, poz. 87) oraz w sprawie służby zastępczej: z dnia 8 sierpnia 1988 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 208), z dnia 3 listopada 1992 r. (Dz.U. Nr 85, poz. 429) i z dnia 23 kwietnia 2002 r. (Dz.U. 62, poz. 562). Choć poborowi odbywający zastępczą służbę nie byli (i nie są) pracownikami, w razie doznania uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej miały do nich zastosowanie przepisy o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (art. 140 ust. 1 i 2 ustawy we wszystkich wersjach sprzed 1 stycznia 2004 r.), a w razie inwalidztwa lub śmierci spowodowanych innymi zdarzeniami przysługiwały im świadczenia przewidziane w przepisach „o powszechnym zaopatrzeniu pracowników i ich rodzin” (ust. 3), tj., kolejno w przepisach ustaw: z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm.), z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 363; ustawa z 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej nie reguluje tej kwestii, albowiem została ona unormowana znowelizowanymi przez nią - art. 45 i art. 46 - przepisami ustaw ubezpieczeniowych.

5. Z przepisów wszystkich powołanych aktów wynika, że do 1 stycznia 2004 r. zastępcza służba poborowych była możliwa tylko w okresie pokoju. Skoro tak, to powstaje problem, czy i jak wprowadzenie stanu wojennego wpływało na sytuację osób spełniających obowiązek obrony w zakresie służby wojskowej przez jej zastępcze odbywanie; czy stawali się oni żołnierzami w czynnej służbie wojskowej (jak twierdzi pełnomocnik skarżącego), czy pozostawali poborowymi odbywającymi zastępczą służbę (jak twierdzą Sądy obu instancji i organ rentowy).

Rada Państwa wydała w dniu 12 grudnia 1981 r. dekret o stanie wojennym (Dz.U. Nr 29, poz.154). W dniu 10 grudnia 1983 r. weszła w życie ustawa z dnia 5 grudnia 1983 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. Nr 66, poz. 297). Od tej daty dekret z 12 grudnia 1981 r. miał zastosowanie tylko do stanu wojennego w rozumieniu art. 33 ust. 2 Konstytucji z 22 lipca 1952 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1976 r. Nr 7, poz. 36 ze zm.), a następnie art. 229 Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483). Akty te zostały uchylone obowiązującymi dziś ustawami - odpowiednio - z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. Nr 113, poz. 985 ze zm.) oraz z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 156, poz. 1301). Według art. 237 ustawy w wersji przyjętej w tekście jednolitym z 1979 r. (obecnie: art. 247), w czasie obowiązywania stanu wojennego w zakresie obowiązku służby wojskowej, służby w obronie cywilnej, służby w jednostkach zmilitaryzowanych oraz świadczeń na rzecz obrony stosuje się przepisy obowiązujące w czasie wojny, jeżeli Rada Państwa (obecnie: Prezydent) wprowadzając stan wojenny nie postanowi inaczej.

W dniu 13 grudnia 1981 r. Rada Państwa, uchwałą z dnia 12 grudnia 1981 r. w sprawie wprowadzenia stanu wojennego ze względu na bezpieczeństwo państwa (Dz.U. Nr 29, poz.155), wprowadziła na całym terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej stan wojenny. Według § 2 pkt 1 tej uchwały, w zakresie służby wojskowej stosuje się art. 110 - 117 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, zaś w zakresie służby w jednostkach zmilitaryzowanych - art. 183 oraz 186 do 198 tej ustawy (pkt 3). Rada Państwa uchwałą z dnia 19 grudnia 1982 r. w sprawie zawieszenia stanu wojennego (Dz.U. Nr 42, poz. 275) stan wojenny zawiesiła, a uchwałą z dnia 20 grudnia 1982 r. o uchyleniu szczególnych przepisów w zakresie obowiązku służby wojskowej i służby w obronie cywilnej (Dz.U. Nr 42, poz. 276) został skreślony pkt 1 § 2 uchwały z dnia 12 grudnia 1981 r. Z dniem 22 lipca 1983 r. stan wojenny został zniesiony

uchwałą Rady Państwa z dnia 20 lipca 1983 r. w sprawie zniesienia stanu wojennego (Dz.U. Nr 39, poz. 178).

Zgodnie z art. 110 ustawy w brzmieniu obowiązującym 13 grudnia 1981 r. (obecnie art. 109 ust. 1), w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej mogą być w każdym czasie powołani do czynnej służby wojskowej. Jak się wydaje, wszyscy poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej, którzy tej służby nie pełnią. Zatem także ci pełniący służbę zastępczą w czasie pokoju. Jakkolwiek ani w ustawie z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, ani w ustawie z 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom RP nie ma, a w dekreście z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym nie było, przepisu, który kwestię tę regulowałby *expressis verbis*, właśnie dlatego należy przyjąć, że w przypadku wprowadzenia stanu wojennego poborowy odbywający służbę zastępczą nie staje się (i nie stawał) automatycznie, *ex lege*, żołnierzem w czynnej służbie w rozumieniu art. 60 ustawy. Stosownie do art. 110 tejże ustawy, musiał zostać do niej powołany. Nie ma przeto racji pełnomocnik skarżącego, że „przepisy stanu wojennego nadawały status czynnej służby wszystkim postaciom wykonywania służby wojskowej”. Ale ze względu na możliwość pełnienia służby zastępczej przed 1 stycznia 2004 r. tylko w czasie pokoju, nie mają też racji Sądy i organ rentowy, że Józef O. od 13 grudnia 1981 r. nadal w ten sposób spełniał powszechny obowiązek obrony państwa. Przy tym, poborowy powołany do czynnej służby wojskowej w czasie wojny mógł i może być przeznaczony do pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych (art. 111 ustawy). Kliniczny Szpital Wojskowy w Ł., w którym skarżący odbywał zastępczą służbę poborowych został zmilitaryzowany.

6. Jak wynika z zaświadczenia Wojskowej Komendy Uzupelnień w Ł. z 3 marca 1999 r. Józef O. odbywał zastępczą służbę wojskową w okresie od 17 grudnia 1980 r. do 5 stycznia 1982 r. Z późniejszego jej zaświadczenia wynika, że 18 marca 1982 r. został przeniesiony do rezerwy, a nadto, że 6 stycznia 1982 r. został powołany do jednostki zmilitaryzowanej przy Klinicznym Szpitalu Wojskowej Akademii Medycznej w Ł. Sąd ustalił, że ubezpieczony nie został powołany do jednostki wojskowej, nie został skoszarowany, a zatem nie odbywał czynnej służby wojskowej. Zważywszy treść art. 62 ustawy (obecnie art. 59 pkt 2), wniosek taki, w kontekście art. 110 ustawy (obecnie art. 109), jest przedwczesny. Inwalidztwo Józefa O. powstało

17 grudnia 1981 r., a więc w stanie wojennym. Przepis art. 30 ustawy zaopatrzeniowej dotyczy wyłącznie służby wojskowej w czasie pokoju. Tym istotniejsze było wyjaśnienie sytuacji skarżącego jako osoby spełniającej obowiązek w zakresie służby wojskowej w dniu 17 grudnia 1981 r. Wniosek o przeprowadzenie dowodu z dokumentów znajdujących się w Archiwum Wojsk Lądowych w T. lub w Centralnym Archiwum Wojskowym w W. zmierzał do wyjaśnienia tej okoliczności. Trafny jest przeto zarzut kasacji naruszenia art. 217 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Odmowa dopuszczenia wnioskowanego dowodu uniemożliwiła bowiem jednoznaczne ustalenie jaki był status, zdolnego do czynnej służby wojskowej i spełniającego powszechny obowiązek obrony PRL w zakresie służby wojskowej w formie służby zastępczej, Józefa O. w okresie po wprowadzeniu stanu wojennego, co dla rozstrzygnięcia sprawy miało kluczowe znaczenie. W tym kontekście usprawiedliwiony jest zarzut uchybienia art. 224 § 1 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 5 lutego 2005 r.). Sąd naruszył ten przepis w takim sensie, że uznał sprawę za dostatecznie wyjaśnioną w sytuacji, gdy nie dojrzała do ostatecznego rozstrzygnięcia. Trafny jest także zarzut naruszenia art. 328 k.p.c. Uzasadnienia wyroków obu Sądów są powierzchowne i ogólnikowe. Żadne nie wyjaśnia w sposób dostateczny podstawy prawnej zawartego w nim rozstrzygnięcia. Wszystkie te uchybienia proceduralne mogły mieć wpływ na wynik sprawy.

Nie są natomiast usprawiedliwione zarzuty naruszenia art. 6 k.p.c., art. 385 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. oraz art. 386 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. Przepis art. 6 k.p.c. nakłada na sądy powinność przeciwdziałania przewlekaniu postępowania i dążenia do rozstrzygnięcia sprawy na pierwszym posiedzeniu „jeżeli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy”. Skoro zaskarżony kasacją wyrok wydany został w dniu rozpoznania sprawy (7 października 2004 r.), to przewlekłości postępowania Sądowi zarzucić zasadnie nie sposób. Sąd nie uwzględnił apelacji Józefa O., ale ją - jako nieuzasadnioną - oddalił. Prawidłowo zatem powołał jako podstawę rozstrzygnięcia art. 385 k.p.c., a nie art. 386 k.p.c.

Mając powyższe na względzie, stosownie do art. 393¹³ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====